

חינוך לחיים

פרשת משפטים

‘ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו - ומדוע?’

מסביר רש"י ללמדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. שנאמר 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמר הקב"ה תנו לו שכרו'. לכאורה יש כאן משהו לא מובן. מה הקשר בין מה שהיו כלבים שלפני אלפי שנים שתקו. בזמן שהסבא של הסבא שלי יצא ממצרים. ואז הסבא של הסבא שלהם לא נבח. ולכן היום אני אתן לכלב שכר - את הבשר הטריפות שלי. מה הכלב מבין בכלל. מה הוא יודע. מה הוא זוכר. מה זה כל הסיפור הזה?

אפשר לתרץ מצד הכרת הטוב שהרי ראינו לגבי יתרו מתי שמשה הושיע את בנות יתרו, וכשבאו הביתה שואל אותם יתרו איך השארתם אותו לבדו? היכן הכרת הטוב למי שעזר לכם? ובזכות זה זכה לחתן כזה מיוחד - מנהיג עם ישראל. וכמים הפנים לפנים הכרת הטוב של משה לחותנו היתה עצומה ובלתי נתפסת עד כדי כך שמתי שהקב"ה רוצה למנותו למנהיג והגואל של עם ישראל משה מסרב בגלל חובת הכרת הטוב לחותנו.

וכן שאלת החתם סופר מדוע לא נלחמו במצרים בכלי נשק ונצחו שזה בדרך הטבע והיה צריך כזה נס מיוחד שלא כדרך הטבע? והתשובה - כי הכרת הטוב מחייבת יותר מגאולת עם. היה צריך נס שלא כדרך הטבע - קריעת ים סוף ולא נצחון במלחמה נגד המצרים? והתשובה: כן!! הכרת הטוב!! 'כי מדרך המוסר איננו נכון שישראל בעצמם יעמדו נגד המצרים ללחום נגדם בחרב שבידם כי אכסניה היה להם' מבהיל!!

ואולי ניתן לומר בזה כיסוד הרב דסלר שהכרת הטוב לדומם זה בשבילנו - הרעיון של הנתנה לכלב, הוא לא בשביל הכלב, הוא בשבילנו!! שאנחנו נדע ואנחנו נבין עד כמה הקב"ה אינו מקפח שכר של שום בריה!! תדע לך יהודי - עשית משהו לכבוד בורא עולם זה לא נעלם ולא נאבד. הקב"ה לא מקפח שכר של שום בריה. ולא זו בלבד, אלא על כל מעשה שלא נעשה, על כל התגברות, על כל נעלם יש תגובה אלוקית!! אפי' רק שהכלב לא נבח. ולמה?? כי היה ציווי אלוקי 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו'

וכעת תשא קל וחומר בעצמך - אם בעלי חיים שהם ללא בחירה ביצעו את הציווי האלוקי ומקבלים שכרם לאלפי דורות. אתה יהודי יקר תדע לך שעל כל מעשה שעשית לכבודו של בורא עולם, אין הקב"ה מקפח שכר. בעצם הנתנה שלך לכלב - אתה נותן מסר עצום לעצמך!! הוא לא מבין בכלל מה אתה רוצה ממנו, אתה אבל כן מבין מה בורא עולם רוצה ממך. מה המסר שהוא מעביר לך בזה. בכלל מה אתה רוצה ממנו.

והדבר היותר חשוב שנלמד מזה הוא על שתיקה לכבודו של בורא עולם. אתה מרגיש שנורא בא לך לומר איזה בדיחה טובה. והיא באמת בדיחה טובה. אבל הזמן אינו תואם לאמירה, תשעת הימים. לא מתאים לבדיחה כעת. אמצע תפילה, ואתה שותק! יש לך איזה עקיצה נפלאה לשחרר על מישוה, זה יכול להיות בשבילך קידום חברתי נפלא, ואתה שותק! אמצע שיעור תורה ויש לך איזה 'שטות טובה' לומר אבל יכול להיות שתהיה איזו פגיעה במישוה, ואתה שותק! השתיקה הזו - היא לפעמים קשה יותר מאשר עצם הדיבור. לדעת מה לא לומר! מה לא כדאי להגיד!

ואתה יודע מה - אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה - על שתיקה כזו מקבלים שכר במשך אלפי שנים!! אתה וצאצאך. וכן מצאנו - שכל השומע חרפתו ואינו משיב - עליו הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. ומה הדמיון לשמש? אלא שהשמש שמעה חרפתה מהירח שאמר וכי אפשר לשתי מלכים למלוך בעת ובעונה אחת? ובזכות שלא הגיבה זכתה להיות המאור הגדול. גם אצל אהרן הכהן נטל שכר על השתיקה, 'וידום אהרן' - שהיה לו לדבר ולא דיבר! וכן הר סיני ששתק בשעה שכל ההרים רבו, שכל אחד טען עליו ראוי שתינתן התורה, ומכיוון ששתק - זכה וניתנה תורה עליו.

ואולי ההיגיון שבזה - הדיבור הרי הינו נובע מהשכל - מהחכמה - רוח ממללא. אבל השתיקה הינה נובעת מהרגש - מההרגשה שזה לא מתאים - שזה עלול לפגוע - שזה לא לעניין. והקושי לעצור את שטף הדיבור שלכאורה יכול להביא לי הישגים נאים - חברתיים ולתת מעצור, ולומר לעצמי לא!! אני לא אומר למרות הרצון העז. זה כח אדיר ומיוחד!! שעל הפעלת כזה כוח זוכים לשכר במשך אלפי שנים. במשך דורי דורות. בהחלט שווה!

יש בזה גם עוד נקודה - על מה שאמרת, יכול להיות שזה טוב, ויכול להיות שטעית. נכון אפשר להתחרט. אבל לא להחזיר את המילים לאחור!! אבל מה שלא אמרת, בטוח שלא טעית.

על כל רגע ורגע שאדם חוסם פיו, זוכה לאור הגנוז, שאין כל מלאך זכריה יכולים לשער.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

נהלך ברגש

חינוך לחיים

פרשת משפטים

"מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי"

הגה"צ רבי מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל ראש ישיבת נייטרא, מבאר הכוונה בכתוב זה, הלשון 'מלאתך ודמעך', וכן הסמיכות ל'בכור בניך תתן לי', והוא עפ"י מעשה שהיה אצלו אחרי המלחמה, כשהיגר לארה"ב. פעם נכנסו אליו איש ואשה בדמעות בעיניהם, וסיפרו שהם הגיעו לארה"ב עוד לפני המלחמה מרוסיה, וכאן חינוכו את בנם, וכעת רוצה לישא אשה נכרית רח"ל, ועל זה שפכו את מר ליבם, על המשך דורותיהם.

כששאלם רבי מיכאל בער, איפה חינוכו את בנם, אמרו שהתיישבו במקום נידח, במקום שאין ביהכנ"ס ובוודאי לא בית חינוך ולכן שלחו את בנם ללמוד במוסדות המקומיים, כגימנסיא וכדו'. נאנח רבי מיכאל בער, ואמר: הבן למד אצל גויים, ועכשיו אתם בוכים מדוע רוצה להתחתן עם נכרים?! והמשיך להם ואמר: להבנת העניין אספר לכם מעשה שהתרחש אחרי מלחמת העולם הראשונה, שבעקבות המלחמה נקבעה גבול חדש בין מדינות רוסיה ופולין.

באחד הערים נקבע הגבול בקצה עיר, ויצא שהעיר היה מצד אחד, ובית העלמין שבפאתי העיר היה מצד שני של הגבול, וכשנערכה לווייה היו צריכים לכל מיני אישורים להעביר את הנפטר דרך הגבול, ולאחר הרבה קשיים הצליחו לפעול אצל השלטונות, שבהלווית המת יתנו לעבור אף בלי רשיון. עם הזמן, כבר ניצלו זאת גם לענייני מסחר, בכדי להבריש דרך הגבול כלי כסף וכל מיני סחורות ממדינה למדינה, שהטמינו הסחורה בארון וערכו לווייה וכך עברו בלי לשלם מיסים, וכך התנהל מסחר משך תקופה בלי שום הפרעות, וכמובן שנתרבו הלוויית בעיר ההוא.

והנה, ביום מן הימים בעת התכוננו לעבור עם 'ארון' כזה, הבחין שומר הגבול על קהל המלווים שצוחקים במקום לבכות ולהתאבל, הדבר עורר בו חשד שמשוהו לא כשורה שאין בוכים בהלווית מת אלא להיפך, ולכן ציווה להם לפתוח הארון, ואע"פ שאמרו שהדבר אסור כי יש בו משום חילול כבוד המת, השומר לא הניחם והורה בתוקף שיפתחו הארון. ויהי כי ראו שכלתה עליהם הרעה, וידעו שאם יתפסו ייגרם רעה לכל יהודי העיר, או אז התחילו לבכות, שעלו על עקבות מעשיהם. אמר להם השומר: שוטים שכמותכם, עכשיו אתם בוכים! אילו הייתם בוכים מקודם, לא הייתם צריכים לבכות עכשיו!...

בזה סיים רבי מיכאל בער את דבריו ואמר: אנשים הבוכים בדמעות כשצאצאיהם עדיין בינקותם למען יגדלו כראוי, אז חוסכים מלבכות אח"כ, אמנם אתם אילו הייתם בוכים כשבנכם היה בקטנותו והצטערתם שמתחבר עם הגויים, לא הייתם צריכים לבכות עכשיו! - אבל היות שלא חששתם בעת שהתחבר עם גויים בילדותו, לכן בוכים אתם כעת.

אח"כ פירש בזה הכתוב כאן: "מלאתך" - בעודך במלוא כוחותיך, היינו בשנים שאתה מתחיל להיות לאיש, "ודמעך לא תאחר" - לא תאחר את הדמעות, רק כשילדיו עדיין צעירים לימים, יוריד דמעה בתפילה עליהם, ובזה יחסוך שלא יצטרך לבכות כשיהיה כבר מאוחר. - וממשיך הכתוב: ו"בכור בניך" - כאשר בניכם בשנות ביכוריהם, בתחילת ימיהם, "תתן לי" - תיתנם למקום שם לומדים תורה ומגדלים יראי ה', ואז יזכה שיתגדלו בניו מהוגנים וראויים בדרך ה'. (וכדאי תמיד לזכור גם את הפירוש שהשל"ה הקדוש למד מכאן בדרך דרש שזה יסוד גדול וחשוב בעבודת ה' לכל מצב: "מלאתך" - זהו רצונו של האדם, "ודמעך" - אלו דמעותיו. אם באמת הנך רוצה דבר, עד כדי כך שהנך מוריד עליו דמעות, בוכה ומתחנן לפני בוראך לקבלו, הרי ש"לא תאחר" לקבלו! אדם שרוצה באמת ומתחנן לפני בוראו לקבל סיעתא דשמיא - בוודאי יענה מן השמים!

ונזכרתי בסיפור על נגר מבוגר שהחליט לפרוש מעבודתו. הוא פנה למעסיק שלו, ותיאר תוכניותיו לפרוש מעסקי בניית הבתים במטרה ליהנות ולבלות במחיצת אשתו ומשפחתו המורחבת. למרות הצער הכרוך בהפסד הכנסה, הוא הסביר כי זה הצעד הנכון עבורו. המעסיק שהצטער מאד למשמע בקשת העובד המצטיין שלו, ביקש ממנו כטובה אישית לבנות רק עוד בית אחד נוסף. הנגר הסכים, אך לא היה קשה להבחין, שליבו יוצא אל החופש והוא לא מרוכז בעבודה. הוא השתמש בחומרים פשוטים והעבודה בכללותה הייתה באיכות נמוכה. זו בפירוש לא הייתה הדרך לחתום קריירה של מצוינות.

כאשר סיים הנגר את מלאכתו, הגיע המעסיק אל הבית, העניק לנגר מפתח לדלת הכניסה ואמר: "זה הבית שלך, זו המתנה שאני נותן לך". הנגר המזועזע אמר בקול שקט: "לו רק הייתי יודע שהבית הזה מיועד לי, הייתי עושה הכל בצורה אחרת".

מוסר השכל: אנו בונים את חיינו יום אחר יום, לעיתים אנו לא משקיעים את הטוב ביותר שיכולנו. ברגע של זעזוע אנו מבינים שנצטרך לחיות בבית שבנינו, ואם יכולנו לחזור לאחור, היינו עושים את זה בצורה שונה וטובה יותר.

זכרו, החיים הם "פרוייקט עשה זאת בעצמך", הגישות שלכם וההחלטות שאתם עושים היום, "בונים" את ה"בית" בו תחיו מחר. בנו אותה בתבונה!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com